

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32782/health-2023.2.7>

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Чорноус Віра Петрівна,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін

КЗВО «Рівненська медична академія»

ORCID: 0000-0003-3756-1269

У статті досліджено основні теоретичні аспекти компетентнісного підходу навчання іноземної мови студентів медичних спеціальностей закладів вищої освіти. Проаналізовано різні підходи до трактування понять «компетентність», «комунікативна компетентність», «іноземна комунікативна компетентність», «компетентнісний підхід». Компетентність визначається як цілісна якість особистості, яка, базуючись на знаннях, уміннях, навичках, особистісних якостях, відображає прагнення, готовність і здатність вирішувати проблеми реальної практичної діяльності.

Охарактеризовано основні компоненти іноземної компетенції: граматичний (словниковий запас, правила правопису, побудова речень); соціолінгвістичний (опису, повідомлення, переконання); дискурсивний (здатність до висловлювання); стратегічний (здатність використовувати вербальні і невербальні засоби).

Проаналізовано принципи впровадження компетентнісного підходу у навчання іноземної мови: принцип раціонального використання словникового мінімуму; принцип спорідненості мовних явищ латинської та англійської мов; принцип спрямованого пред'явлення лексичних одиниць у навчальному процесі; принцип урахування мовних властивостей лексичних одиниць; принцип комплексного вирішення дидактико-методичних задач у галузі навчання лексики.

Визначено, що найбільш ефективними технологіями формування іноземної професійної комунікативної компетентності в навчання англійської мови є інтерактивні види діяльності. А отже, і діяльність викладача іноземної мови у медичних закладах вищої освіти має супроводжуватись повноцінно підібраними сучасними методами та технологіями навчання, новітніми методиками викладання іноземної мови.

Ключові слова: компетенція, компетентнісний підхід, іноземна освіта, майбутній медичний працівник, комунікативна діяльність.

Chornous Vira. Competent approach in learning a foreign language by students of medical specialties of institutions of higher education

The article examines the main theoretical aspects of the competency based approach to foreign language learning for students of medical specialties at higher educational institutions. Different approaches to the interpretation of the concepts of "competence", "communicative competence", "foreign communicative competence", "competent approach" have been analyzed. Competence is defined as a holistic quality of the person, which, based on knowledge, abilities, skills, personal qualities, reflects the desire, readiness and ability to solve problems of real practical activity.

The main components of foreign language competence are characterized: grammatical (vocabulary, spelling rules, construction of sentences); sociolinguistic (description, message, belief); discursive (ability to speak); strategic (ability to use verbal and non-verbal means).

The principles of implementing the competence approach in foreign language learning are analyzed: the principle of rational use of the vocabulary minimum; the principle of kinship of linguistic phenomena of Latin and English languages; the principle of targeted presentation of lexical units in the educational process; the principle of taking into account linguistic properties of lexical units; the principle of complex solution of didactic and methodological problems in the field of vocabulary learning.

It was determined that the most effective technologies for the formation of foreign language professional communicative competence in teaching English are interactive activities. And therefore, the activity foreign language teacher in medical institutions of higher education should be accompanied by fully selected modern teaching methods and technologies, the latest methods of teaching a foreign language.

Key words: competence, competency based approach, foreign education, future medical worker, communicative activity.

Вступ. В умовах становлення і розвитку інформаційного суспільства в Україні виникає необхідність підвищення якості освіти в цілому та іноземної зокрема. Результатом сучасної освіти має стати не система знань, умінь і навичок, а здат-

ність майбутнього спеціаліста закладу вищої освіти діяти в конкретній ситуації, уміння застосовувати свої знання на практиці та спілкуватися з іншими людьми. Тому сьогодні в країні широко використовується система європейських вимог до

вивчення іноземних мов. У цьому зв'язку реалізація компетентнісного підходу у вивченні англійської мови набуває особливої актуальності.

Оновлення змісту навчання іноземних мов пов'язується з деякими змінами у стратегічних напрямках розвитку сучасної освіти, спрямуванням навчальної діяльності на вироблення у студентів необхідних життєвих компетентностей, що в майбутньому дадуть змогу майбутнім спеціалістам, комфортно почуватися в сучасному світовому та полікультурному просторі. Це в свою чергу зумовлено низкою чинників, пріоритетним серед яких є тенденція на постійну глобалізацію та інтенсифікацію розвитку міжнародних контактів у різноманітних сферах життєдіяльності, а також активною переорієнтацією іншомовної освіти на комунікативне, особистісно-орієнтоване та культурологічне спрямування навчального-виховного процесу.

Компетентнісний підхід, як один із способів реалізації концепції іншомовного навчання, включає всі основні складові, передбачає готовність до діяльності, активної участі в різних сферах життя, закладає основу успішності й самореалізації студентів. Сучасна освіта покликана розвивати мислення, творчі здібності, готовність до вибору, комунікативність, суб'єктність, адаптованість, готовність до практичної діяльності.

Проте незважаючи на важливість іншомовної компетентності при підготовці майбутніх спеціалістів медичних спеціальностей закладів вищої освіти, її роль у процесі професійного навчання все ще повністю не розкрита.

Актуальність проблеми формування компетентності у студентів медичних спеціальностей обумовлюється тим, що незважаючи на існування досліджень із навчання англійської професійної компетентності, наявні суперечності між: зростанням вимог до підготовки майбутніх спеціалістів у контексті інтеграції України до світового співтовариства і недостатньою зорієнтованістю закладів вищої освіти на міжнародні стандарти; об'єктивною потребою у ефективній підготовці майбутніх спеціалістів до професійного іншомовного спілкування та недостатнім рівнем навчально-методичного забезпечення цього процесу.

Мета дослідження: розкрити сучасні підходи до визначення сутності компетентнісного підходу в навчанні іноземної мови студентів медичних спеціальностей закладів вищої освіти в умовах модернізації сучасної освіти.

Матеріали і методи: теоретичні (аналіз наукової психолого-педагогічної, лінгвістичної та мето-

дичної літератури, навчальних планів та програм, які регулюють життєдіяльність галузі освіти; методи емпіричного та теоретичного дослідження (анкетування, моделювання, діагностування); загальнонаукові методи; експериментальні (апробація теоретичних положень дослідження).

Результати та обговорення. Сутність компетентнісного підходу і проблеми формування ключових компетентностей аналізуються в роботах таких вітчизняних і зарубіжних дослідників, як А. Аронов, Н. Бібік, І. Зимня, Н. Кузьміна, О. Овчарук, О. Пометун А. Хуторський, М. Чошанов, В. Шадриков, R. Barnett, T. Hyland, J. Raven, D. Shandler, J. Stephenson та ін. Різні аспекти компетентнісного підходу у навчанні іноземної мови досліджували О. Бігич, І. Бім, М. Вайсбурд, І. Зимня, С. Ніколаєва, Е. Пассов, D. Hymes, W. Littlewood, R. Mirabile, S. Savignon.

О. Пометун пояснює поняття «компетентнісний підхід» як спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових і предметних компетентностей особистості. Результатом цього процесу є формування загальної компетентності особистості, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою людини. Така характеристика повинна сформуватися в процесі навчання і містити знання, вміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості [5, с. 66].

На думку Д. Іванова, «компетентнісний підхід – це один з тих підходів, у якому відбувається спроба внести особистісний сенс у освітній процес» [8, с. 8]. Автор наголошує на тому, що сутність компетентнісного підходу у тому, що він націлений на результат освіти та передбачає не об'єм засвоєної інформації, а здібність людини діяти у різних проблемних ситуаціях з огляду на здобуті знання.

Д. Річардс та Т. Роджерс стверджують, що компетентність – це необхідні навички, знання, ставлення та реакції для ефективного представлення у реальній ситуації. Компетентнісний підхід у навчанні іноземної мови апелює до практичної природи мови, до того ж вона виступає засобом взаємодії між людьми. Отже навчання іноземної мови не може бути відірване від соціального контексту [11, с. 142].

Аналіз вітчизняних і зарубіжних психолого-педагогічних досліджень у галузі розроблення компетентності дає підставу стверджувати, що компетентнісний підхід – це підхід, при якому результати освіти стають важливими і поза системою освіти. Для суспільства і для людини важливо не стільки

грамотність, скільки вміння використовувати знання, вміння та навички на практиці для вирішення проблем, що виникають у реальному житті.

Компетентність – це цілісна якість особистості, яка, базуючись на знаннях, уміннях, навичках, досвіді й особистісних якостях, відображає прагнення, готовність і здатність вирішувати проблеми та розв'язувати завдання реальної практичної діяльності. Особистість бере на себе відповідальність за ефективність своєї роботи та подає її через призму власної системи цінностей. Індивідуальне ставлення суб'єктивує компетенції, що впливає на предмет і результат діяльності. Таким чином, компетентність виявляється в успішно реалізованій компетенції у певній значимій для особистості діяльності [7].

Комунікативна компетентність є невід'ємним складником структури змісту мовної освіти, у тому числі й іншомовної, яка передбачає оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо) і вміннями застосовувати відповідні знання у практичній діяльності. Формування іншомовної компетентності є одним з основних факторів розвитку особистості майбутнього спеціаліста, що потребує оновлення й переосмислення стратегії та методології викладання іноземних мов з урахуванням запитів суспільства, потреб розвитку науки та інтересів студента.

Іншомовна компетентність – це комплекс знань, умінь, навичок, які дозволяють успішно використовувати іноземну мову як у професійній діяльності, так і для самоосвіти і саморозвитку особистості. Іншомовна компетентність забезпечує певний культурний рівень усного і писемного мовлення та невербальної мовленнєвої поведінки [6].

Згідно із Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти іншомовна компетентність – це «здатність функціонувати в реальних умовах спілкування, тобто в обміні інформацією, де лінгвістична компетентність повинна пристосовуватися до прийому великого обсягу інформації як лінгвістичного, так і паралінгвістичного характеру. При цьому робиться акцент на успішності іншомовної комунікації, яка залежить як від готовності і бажання особистості йти на ризик висловлювати свої думки іноземною мовою, так і від його винахідливості щодо вміння користуватися власним словниковим запасом і відомими йому граматичними структурами для передачі повідомлення» [4, с. 56].

У формуванні іншомовної професійної комунікативної компетентності студентів-медиків

у закладах вищої освіти у процесі викладання англійської мови необхідно враховувати:

1) мовну (лінгвістичну) компетентність, яка передбачає систему знань, умінь і навичок здійснювати іншомовну комунікацію в ситуаціях професійної сфери спілкування в галузі медицини;

2) соціокультурну компетентність, яка включає фонові знання (відомості про особливості функціонування медичної галузі країни, мова якої вивчається);

3) професійну компетентність, яка передбачає вміння та навички знаходити і оперувати іншомовною професійно значущою інформацією в галузі медицини, знання фахової медичної та клінічної лексики, вміння читати й виділяти основне зі спеціалізованих текстів [1].

Формування іншомовної компетентності майбутніх медиків відбувається шляхом оволодіння знаннями загальнонавчальною і професійною лексики (терміни, термінологічні звороти, професійні ідіоми, скорочення, термінологічні неологізми). У процесі розробки підсистеми вправ мають бути враховані такі принципи навчання майбутніх медиків у процесі професійно орієнтованого навчання:

1) принцип використання словникового мінімуму на рівні відповідної медичної термінології, яка пов'язана з майбутньою професійною діяльністю студентів;

2) принцип спорідненості мовних явищ латинської та англійської мов;

3) принцип спрямованого пред'явлення лексичних одиниць у навчальному процесі, згідно якого лексичні термінологічні одиниці пред'являються з метою формування рецептивної лексичної навички, але не виключається можливість використання їх репродуктивно і продуктивно у процесі здійснення професійних функцій у майбутньому;

4) принцип урахування мовних властивостей лексичних одиниць, тобто враховується семантика, структура та сполучуваність термінологічних медичних лексичних одиниць;

5) принцип урахування дидактико-психологічних особливостей навчання, що вимагає достатньої повторюваності медичних термінів у сполученнях і контекстах;

6) принцип комплексного вирішення дидактико-методичних задач у галузі навчання лексики: формування реального словника, розвиток потенційного словникового запасу;

7) принцип опори на лексичні правила (семантики, сполучуваності) та правила словотвору англійських медичних термінів на основі словотворчих елементів латинського походження;

8) принцип зображальної наочності з використанням інтелект карти (Mind Maps) з метою семантизації термінологічних лексичних одиниць;

9) принцип єдності навчання лексики і мовленнєвої діяльності, де формування лексичної компетентності пов'язане з читанням як видом мовленнєвої діяльності [2].

В умовах навчання іноземної мови у студентів розвиваються певні компетенції через знання, які вони отримують у своїй професійній діяльності, оволодіваючи різними засобами рішення проблемно-пізнавальних задач, шляхом ефективного прийняття рішень та досягнення поставлених цілей. Таким чином, компетентістський підхід у навчанні англійської мови розвивається як альтернатива традиційному навчанню, яке зосереджене на оволодінні знаннями, вміннями, навичками, що обмежують їх практичне застосування у майбутній професійній діяльності студентів та недостатньо враховують сутність компетентності сучасної людини в умовах конкуренції вільного ринку [1, с. 22].

Ефективними технологіями у розвитку іншомовної комунікативної компетентності у навчанні англійської мови є інтерактивні види діяльності. З метою формування англійської професійної компетентності потрібно розвивати уміння і навички усного та писемного мовлення, а саме – комунікативну компетентність, яка реалізується у виконанні таких видів мовленнєвої діяльності, як читання, говоріння, аудіювання. За допомогою навчальних вправ, читання та перекладу професійних текстів, обговорення, усного та письмового аналізу можна забезпечити формування видів мовної діяльності на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням.

Інтерактивні види діяльності стимулюють наші емоції, свідомість, що сприяє більш активному запам'ятовуванню. Інтерактивне навчання розвиває емоційний інтелект, здатність сприймати, розуміти, виражати й контролювати свої емоції, виявляти й розвивати такі особистісні якості, як ініціатива, здатність до співчуття, самооцінка й мотивація. Під час застосування інтерактивних технологій формуються комунікативні навички, актуалізується компетентність у сфері невербальних засобів комунікації, провокується потреба вдосконалення комунікативної й психологічної компетентності, а часом і особиста культура, пов'язана з етикою ділових відносин [10].

Ефективним методом у навчанні майбутніх спеціалістів є ділова гра це форма відтворення предметного і соціального змісту професійної діяльності фахівця, моделювання відносин,

характерних для цієї діяльності. Ділова гра дає можливість створювати нові моделі практики, що відповідає цілям актуалізації студентів у сучасних умовах. При цьому формується цілісне бачення професійної діяльності, її динаміки; розвивається професійний і соціальний досвід, теоретичне і практичне мислення у майбутній професійній діяльності [3]. Отже, Рольові та ділові ігри, диспути, публічні виступи, тренінги сприяють формуванню іншомовної професійної комунікативної компетентності й активізують навчання англійської мови.

Іншомовна комунікативна компетентність відіграє важливу роль у формуванні зв'язного монологічного та діалогічного мовлення у світовому англійськомовному професійному середовищі, тому потребує уваги при вивченні англійської мови. Якісна мовна підготовка студентів-медиків неможлива без використання сучасних освітніх інформаційних технологій, що передбачають роботу з навчальними комп'ютерними програмами з іноземних мов, використання інтернет-ресурсів. Тому використання інформаційно-комунікаційних, мультимедійних технологій для формування іншомовної компетентності у студентів сприяє вдосконаленню змісту, методів та організаційних форм навчально-виховного процесу, забезпечуючи високий науково-методичний рівень викладання, комунікативний, індивідуальний і компетентістський підхід у навчанні англійської мови за професійним спрямуванням.

Висновки. Формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів закладів вищої освіти на сучасному етапі розвитку суспільства слід розглядати як обов'язкову складову загальної професійної підготовки. Знання, вміння, навички це – основа компетентності, а досягнення певної компетентності у результаті реалізації компетентістського підходу полягає в тому, щоб навчити студентів використовувати отримані знання і вміння на практиці. Саме тому сутність компетентістського підходу навчання іноземної мови полягає в його спрямуванні на розвиток іншомовної комунікативної компетентності та ключових компетентностей особистості, необхідних для її успішної самореалізації в майбутньому. Саме компетентістський підхід найбільше відповідає сьогодинішнім потребам суспільства, сприяє формуванню компетентної особистості.

Подальше дослідження спрямоване на вивчення рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності студентів медичних спеціальностей закладів вищої освіти, розроблення методів та прийомів із її формування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бреус О. Шляхи формування іншомовної професійної комунікативної компетентності студентів медичних коледжів у процесі викладання англійської мови. *Young Scientist*. 2017. № 7. С. 264.
2. Білецька Л. Вправи для формування англомовної медичної компетентності майбутніх лікарів у процесі професійно орієнтованого читання. *Іноземні мови*. 2014. № 3. С. 29.
3. Завалевська О. В. Інтерактивні методи формування професійного самоусвідомлення майбутніх фахівців вищих навчальних закладів. *Наука і освіта*. 2009. № 7. С. 68–71.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. докт. пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / заг. ред. О.В. Овчарук. Київ : «К. І. С.», 2004. 112 с.
6. Кухта І. Іншомовна компетентність у контексті формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення іноземної мови. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2008. № 4. С. 27–33.
7. Марущак О. Поняття компетентності у педагогічній діяльності. *Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся»*. 2016. № 11. С. 97–108.
8. Ніколаєва С. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. *Іноземні мови*. 2010. № 2. С. 11–17.
9. Родигіна І. Формування основних груп компетентностей учнів: продуктивне навчання. *Директор школи, ліцею, гімназії*. № 1. 2006. С. 27–32.
10. Richards J., Rodgers T. *Approaches and Methods in Language Teaching*. (2nd edition) Cambridge University Press, 2001. Pp. 141–149.

REFERENCES

1. Breus O. (2014) Shliakhy formuvannia inshomovnoi profesiinoi komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv medychnykh koledzhiv u protsesi vykladannia anhliskoi movy [Ways of forming foreign language professional communicative competence of medical college students in the process of teaching English]. *Young Scientist*. № 7. P. 264. [in Ukrainian]
2. Biletska L. (2014) Vpravy dlia formuvannia anhlomovnoi medychnoi kompetentnosti maibutnikh likariv u protsesi profesiino oriientovanoho chytannia [Exercises for the formation of English speaking medical competence of future doctors in the process of professionally oriented reading]. *Inozemni movy*. № 3. P. 29. [in Ukrainian]
3. Zavalevska O. (2009) Interaktyvni metody formuvannia profesiinoho samousvidomlennia maibutnikh fakhivtsiv vyshchykh navchalnykh zakladiv [Interactive methods of formation of professional self-awareness of future specialists of higher educational institutions]. *Nauka i osvita*. № 7. P. 68–71. [in Ukrainian]
4. Zahalnoievropeiski Rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia [All-European Recommendations on language education: study, teaching, evaluation] / nauk. red. ukr. vyd. dokt. ped. nauk, prof. S. Yu. Nikolaieva. Kyiv: Lenvit, 2003. 273 p. [in Ukrainian]
5. Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy: Biblioteka z osvithoi polityky [Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives] / zah. red. O. V. Ovcharuk. Kyiv: «K. I. S.», 2004. 112 p. [in Ukrainian]
6. Kukhta I. (2008) Inshomovna kompetentnist u konteksti formuvannia komunikatyvnoi kultury studentiv u protsesi vyvchennia inozemnoi movy [Foreign language competence in the context of the formation of students' communicative culture in the process of learning a foreign language]. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnogo instytutu*. № 4. Pp. 27 – 33. [in Ukrainian]
7. Marushchak O. (2016) Poniattia kompetentnosti u pedahohichnii diialnosti [The concept of competence in the pedagogical activity]. *Akademiiia mizhnarodnoho spivrobitnytstva z kreatyvnoi pedahohiky «Polissia»*. № 11. Pp. 97–108. [in Ukrainian]
8. Nikolaieva S. (2010) Tsili navchannia inozemnykh mov v aspekti kompetentnisnogo pidkhodu [Objectives of learning foreign languages in the aspect of competence approach]. *Inozemni movy*. № 2. Pp. 11–17. [in Ukrainian]
9. Rodyhina I. (2006) Formuvannia osnovnykh hrup kompetentnstei uchniv: produktyvne navchannia [Formation of main groups of students' competences: productive learning]. *Dyrekto shkoly, litsei, himnazii*. № 1. Pp. 27–32. [in Ukrainian]
10. Richards J., Rodgers T. (2001) *Approaches and Methods in Language Teaching*. (2nd edition) Cambridge University Press. Pp. 141–149.